

TALLER: Comunicació entre cultures: Interculturalitat

Palma Educa
+ Temps d'Educació

Ajuntament de Palma

 **Govern
de les Illes Balears**
Vicepresidència i Conselleria de Presidència
Direcció General de Cooperació i Immigració

Índex del taller

“Comunicació entre cultures: Interculturalitat”

Objectius	p. 3
Descripció del taller	p. 3
Metodologia de la sessió	p. 3
Continguts	p. 4
Conceptes clau	p. 4
Apunts per a la cultura	p. 7
La Cultura com un iceberg	p. 8
Comunicació Intercultural.....	p. 8
Competència Intercultural.....	p. 9
Competència Intercultural d'Acció.....	p. 9
Competència Intercultural Cognitiva.....	p. 9
Plantejament Multifactorial	p.10
Què puc fer Jo?.....	p. 11
Referències	p. 12
Dinàmiques	p. 13

Objectius del taller

“Comunicació entre cultures: Interculturalitat”

- Definir/clarificar conceptes: Cultura, multiculturalitat. Interculturalitat, xoc cultural, competència intercultural i altres relacionades amb la interculturalitat (convivència, diversitat cultural, respecte, llengua, transversalitat, immigració).
- Afavorir la comunicació i competència intercultural.
- Educar en la igualtat, i en els valors i actituds associats.
- Prevenir possibles conflictes culturals.
- Comprendre la realitat de la immigració.
- Recolzar el canvi social segons principis de justícia social.
- Introduir un llenguatge adequat en la interacció entre grups culturals diversos dins i fora de l'escola per desenvolupar la capacitat de relacionar-se eficaçment en contextos multiculturals.

Descripció del taller

“Comunicació entre cultures: Interculturalitat”

Es tracta de treballar la interculturalitat com a procés d'interrelació que parteix de la reflexió del reconeixement de la diversitat i el respecte a les diferències. Són relacions complexes, negociacions i intercanvis culturals, que cerquen desenvolupar una interacció social equitativa entre persones, coneixements i pràctiques diferents.

La interculturalitat aspira a la intensa interacció entre les cultures a través del respecte i el reconeixement de les diferències i convergències entre les persones i grups, les identitats individuals i col·lectives, els coneixements de cada cultura, els drets humans, els valors compartits, les normes de convivència legítimes i acceptades, les institucions, els interessos comuns per al desenvolupament local, l'equitat de gènere i el medi ambient. Un dels aspectes bàsics en la interculturalitat és la comunicació. Analitzarem quins elements són més importants i què hem d'evitar per afavorir una bona convivència.

-3-

Metodologia de la sessió

El material està estructurat de la següent manera:

- Document amb els continguts i les dinàmiques: és el material en el que es basa el taller i que servirà de referent a l'hora de treballar amb qualsevol grup els continguts que s'hi exposen.
- Power point per a diferents col·lectius (per edat): presentació en power point que s'empra per a dur a terme la sessió.

El material es dirigeix a 3 col·lectius:

- **PRIMÀRIA:** el taller està dissenyat per a dur a terme amb els cursos de 5è i 6è (de 10 a 12 anys). En el document de contingut base es poden trobar dinàmiques específiques pel col·lectiu. El material està disponible en català.
- **SECUNDÀRIA:** el taller està dissenyat per a dur a terme amb l'alumnat d'ESO i Batxillerat (a partir dels 12 anys). En el document de contingut base es poden trobar dinàmiques específiques pel col·lectiu. El material està disponible en català.
- **ADULTS:** el taller està dissenyat per a dur a terme amb persones adultes ateses des d'una entitat o servei. En el document de contingut base es poden trobar dinàmiques específiques pel col·lectiu. El material està disponible en català i castellà.

El taller està preparat per a una durada de 1'5 hores. En aquest temps es pot seguir el power point, i es pot anar intercalant amb les dinàmiques proposades, vídeos, audios Es pot adaptar la durada i el contingut al grup, però no es recomana una durada inferior a 1 hora.

Per a la sessió es proposen varies dinàmiques, per a que el/la formador/a pugui triar en funció del grup, es poden adaptar,...

Funcions del formador/a en quan a sensibilització:

- S'ha d'evitar "condemnar, ridiculitzar, estigmatitzar, criminalitzar,..." a les persones que expressen prejudicis o manifesten rumors.
- Aplicar l'escolta activa, l'assertivitat, l'empatia (sabent que sempre és més fàcil posar-se en el lloc de altres), cuidar el llenguatge corporal i sensorial, etc. I no deixar-se dur per la ràbia i la desqualificació.
- "Comprendre no significa justificar". D'entrada és important que les persones no conscienciades expressin els seus arguments: per què estan en contra de certs col·lectius, per què tenen por a la diversitat,... Això ens proporciona pistes i ens ajuda a analitzar fins quin punt hi ha una càrrega emocional en aquestes opinions, per exemple, una mala experiència individual amb persones "d'altres orígens". I veure com des d'aquesta particularitat es construeix la imatge general. És a dir, s'han de tenir en compte els estereotips i prejudicis.
- Cal intentar posar un accent positiu en el debat sobre les cultures cercant els punts que les uneixen.

Continguts

CONCEPTES CLAU

CONVIVÈNCIA: Conviure significa viure en companyia d'altres i, per poder parlar de "companyia", s'ha de donar una participació en els sentiments de l'altre, una empatia. En definitiva, quan es parla de convivència, es fa referència a la vida que comparteixen individus, famílies i grups quant a interessos, inquietuds, problemes, solucions a aquests problemes, expectatives, usos de l'espai, serveis i tot allò que forma part de l'existència en societat. La convivència implica, per tant, estar al mateix temps i en el mateix lloc que altres, amb els quals s'interactua activa i creativament, amb qui es comparteixen aspectes comuns, i entre els que es dona una entesa, una empatia. Però, conviure, no significa estar d'acord en tot, sinó la possibilitat de dissentir, debatre i regular aquest conflicte sense que això suposi una ruptura, una desintegració o la pèrdua de cohesió social.

CULTURA: És una forma de teixit social, que abarca les diferents manifestacions i expressions d'una societat determinada. Per tant, els costums, les pràctiques, la manera de ser, els rituals, vestimenta i les normes de comportament són aspectes que s'inclouen en la cultura. Es fonamenta en patrons universals i particulars, característiques implícites i explícites, sistemes simbòlics (codis lingüístics i no verbals), sistemes de relacions, sistemes de creences i valors.

CULTURALISME: El culturalisme és tot lo contrari a l'interculturalisme, és una manera de pensament fundat en l'afirmació que cada cultura es caracteritza per algunes especificitats que tenen la naturalesa d'invariants al llarg de la història. El culturalisme es nega a prendre seriosament en consideració l'evolució i el canvi que marquen tots els aspectes de la vida social i cultural, fins i tot aquells que han estat revestits d'un caràcter sagrat. Va encaminat a mantenir o aconseguir el domini d'una determinada cultura o d'algun dels seus valors o pautes. D'aquesta qüestió tenim exemples en diverses colonitzacions, cristianitzacions, etc En aquests casos es destrueixen les cultures colonitzades i s'imposa la cultura colonitzadora. El culturalisme condueix a la incomunicació i és contrari al progrés principalment perquè obvia el fet que tinguem veritables valors en comú o que els puguem compartir.

DIVERSITAT CULTURAL: Concepte que fa referència a la varietat. Es refereix a la multiplicitat de formes en què s'expressen les cultures dels grups i societats. Aquestes expressions es transmeten dins i entre els grups i la societat. L'existència de múltiples cultures està considerada com un actiu important a la humanitat, ja que contribueix al coneixement. Cada persona té dret a que la seva cultura sigui respectada tant per altres persones com per les autoritats.

DISCRIMINACIÓ: Es refereix a la ideologia o comportament social que separa i considera inferiors a les persones per la seva raça, classe social, sexe, religió o altres motius ideològics, atemptant contra la igualtat

ESTEREOTIPS: Són percepcions exagerades i simples que es tenen sobre una persona o grup, quan es comparteixen certes característiques/qualitats/habilitats, per justificar una conducta en relació a una determinada categoria social. És una generalització, un clixé.

Estan constituïts per idees, prejudicis, actituds, creences i opinions preconcebudes, imposades pel mitjà social i cultural, i que s'apliquen de forma general a totes les persones pertanyents a una categoria, nacionalitat, ètnia, edat, sexe, orientació sexual, procedència geogràfica, entre uns altres. Els estereotips no són ni positius ni negatius en si mateixos. Són imatges mentals molt simplificades de realitats complexes, que ens ajuden a decidir com comportar-nos davant situacions noves. Així, tenim la tendència natural a classificar i agrupar les persones en categories. Els estereotips existeixen en tots els grups socials. Mentre considerem el grup al que pertanyem com a heterogeni, tendim a veure els altres grups com a homogenis.

El problema sorgeix quan aquestes classificacions exageren o distorsionen les creences que tenim de les característiques o costums d'un grup i no es jutja als seus membres des de la seva individualitat.

Normalment els estereotips no s'adquireixen per experiència directa sinó a través de la informació que rebem de diversos mitjans (amistats, família, veïns, companys de treball, mitjans de comunicació, etc.). Assumim com a pròpia aquesta informació sense qüestionar-la. Per aquest motiu els estereotips són molt difícils de desmuntar i es troben en l'arrel dels prejudicis.

IDENTITAT CULTURAL: Es refereix a un sentit de pertinença a un grup social amb el qual es comparteixen trets culturals, com costums, valors i creences. La identitat no és un concepte fix, sinó que es recrea individualment i col·lectivament i s'alimenta contínuament de la influència exterior. D'acord amb estudis antropològics i sociològics, la identitat sorgeix per oposició i com reafirmació davant de l'altre.

IMMIGRAR/IMMIGRACIÓ: La immigració és l'acte d'immigrar, és a dir, d'entrar a residir temporal o permanentment en un país diferent al d'origen. Les raons que provoquen la immigració són complexes i tenen relació amb el marc individual de decisions, el procés familiar / social i el context econòmic, social i polític nacional. Al seu torn, tots aquests elements estan condicionats per la globalització dels processos econòmics i culturals.

INTERCULTURALITAT: Relació entre diverses cultures diferents que tenen lloc amb respecte i horitzontalitat, és a dir, que cap es posa a dalt o sota de l'altra. En aquesta relació intercultural es vol afavorir que les persones de cultures diferents es puguin entendre mútuament, comprenent la forma de percebre la realitat i el món de l'altra, d'aquesta manera es facilita l'obertura per a l'escolta i l'enriquiment mutu. No es tracta de perdre els trets d'identitat pròpia i cultural, sinó d'incorporar elements a la cultura nacional o receptora. La interculturalitat suposa entendre la cultura com un element dinàmic de la societat, es centra en el contacte i la interacció, en la mútua influència, en el mestissatge.

MULTICULTURALITAT: Que suposa l'existència de varies cultures en una nació o entorn geogràfic. Significa que es constata l'existència de diferents cultures en un mateix espai, sense que se relacionin entre elles; és a dir, les cultures cohabituen però no influeixen en les altres. La societat acollidora sol establir jerarquies i col·loca als altres grups en inferioritat de condicions; això pot dur a l'aparició de conflictes, estereotips, prejudicis... dificultant la convivència social, sempre en detriment dels més dèbils.

PREJUDICI (= Jutjar abans de...conèixer). És una opinió o judici que no està basada en cap experiència o causa. És una manera d'excloure algú basant-se en característiques negatives. Està molt relacionada amb la discriminació. Els prejudicis no tenen en compte experiències reals ni contrastades. Es basa en informació imaginària que mai es verifica: amenaces, llegendes o mites. Els prejudicis poden ser de diferents tipus: racials/ètnics, gènere, poder, orientació sexual, ...

RACISME: Entenem per racisme qualsevol forma d'exclusió, segregació, discriminació o agressió a les persones per motiu del seu origen ètnic o nacional, el color de la pell, les creences religioses, o les pràctiques culturals o de qualsevol altre tipus. El racisme generalment se produeix quan una persona o grup se considera superior a l'altra. I genera importants dificultats en la convivència, la preservació dels drets de les persones, el model de societat i el sistema democràtic. Diferenciem dos tipus de racisme, principalment:

- Racisme institucional: és el que trobem en les lleis i polítiques dels governs i les administracions públiques, així com en els discursos polítics que discriminin per raons d'origen, color de pell o cultura. Quan les lleis i polítiques tendeixen en la societat cap a la separació de les persones, ens trobem davant un model segons el qual no totes les persones som iguals davant la llei, que estableix categories de ciutadans en funció dels drets que l'Estat reconeix i les oportunitats que garanteix. Les persones immigrades, el col·lectiu gitano, però també altres col·lectius són susceptibles de ser discriminats davant la llei.

- **Racisme social:** són situacions de racisme que sofreixen moltes persones en la seva vida quotidiana (en el treball, en l'entrada de locals d'oci, pel carrer, entre veïns, en tendes, a l'escola, etc.). Discriminacions per qüestió d'origen, religió o cultura, i que situen en les diferències l'origen dels problemes i conflictes de la seva comunitat.

El racisme social no ha parat de créixer al nostre país i d'ocupar nous espais: l'esport i Internet són esferes socials on també es donen casos de racisme. A més, aquest ja no només afecta als nouvinguts i al poble gitano, sinó també a ciutadans i ciutadanes immigrants ja residents aquí, els joves fills i filles de famílies immigrades que han nascut aquí o que han arribat de molt petits, els joves provinents d'adopcions internacionals i els menors no acompanyats (que han arribat solos, sense família).

- **Racisme subtil:** es tracta d'un tipus de racisme social i implica una resposta emocional negativa cap a membres d'altres cultures en què els sentiments no són tant d'odi i clara hostilitat (pròpies del racisme més explícit), sinó més aviat de certa incomoditat, inseguretat o, fins i tot, por. El resultat és, més aviat, evitar el contacte amb l'altre grup sense manifestar conductes obertament hostils (*Meertens i *Pettigrew, 1992).

RESPECTE: Valor que permet acceptar i valorar qualitats d'una altra persona, és el reconeixement dels drets propis i dels altres, valor que facilita la convivència. Es sol expressar amb la frase: "no facis als demés el que no vulguis que et facin a tu".

XOC CULTURAL: El xoc cultural es produeix quan dos esquemes referencials (esquemes culturalment determinats i que condicionen la visió de la realitat) es troben davant d'una situació -un incident crític- on els propis esquemes són posats en dubte pel de l'altra persona; això causa desorientació, frustració o rebuig, rebel·lió i ansietat. Tot això genera judicis de valor i rebuig que condicionen la relació i que s'ha d'entendre com una cosa que forma part d'un procés natural.

APUNTS PER A LA CULTURA

Hem de tenir en compte una sèrie de trets característics de la cultura:

1.- És apresada i compartida amb la resta dels membres d'un mateix grup social. Els valors, creences, símbols, normes, ... passen a formar part de la persona a través dels processos d'inculturació o socialització. No es pot parlar, per això, de persones sense cultura o de persones que tenen més una cultura que una altra.

2.- És simbòlica, un sistema d'interpretació i significació de la realitat, que s'articula i manifesta a través de símbols i expressions comunes en la mateixa cultura.

3.- És un tot integrat i complex, una estructura que té el seu ordre propi, en el que els seus elements s'interrelacionen uns amb altres en un sistema integrat. En aquest sistema si canvia una part canvia el tot: tots els seus elements interactuen i es modifiquen constantment.

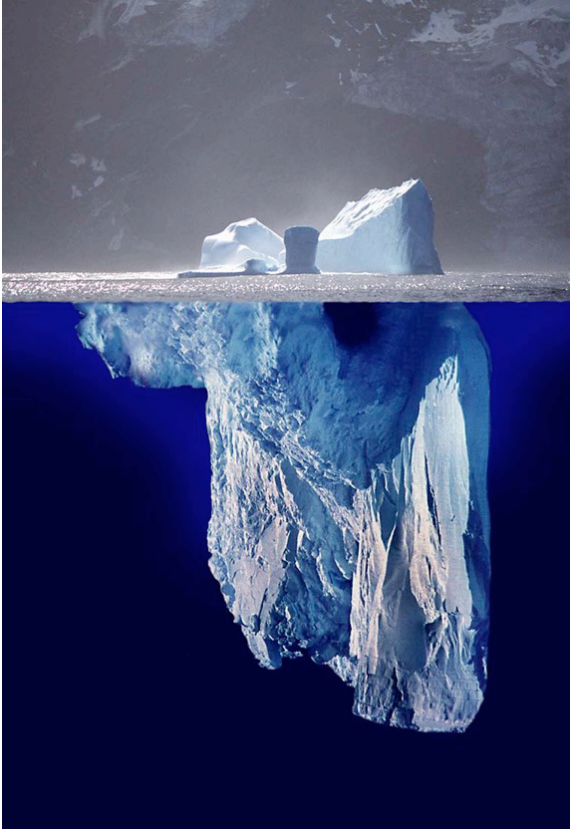
4.- És diversa, dinàmica i canviant, ja que s'ha d'adaptar als desafiaments naturals i socials que es produeixen al llarg del temps i de la història. A més que totes les cultures estan exposades a altres cultures, produint influències mitjançant diferents processos.

Tota cultura és bàsicament pluricultural és a dir, cada persona pot tenir diverses cultures: "micro-cultura", "macro-cultural", "cultura regional", "cultura nacional". S'ha anat formant i continua formant-se a partir dels contactes entre diferents comunitats que aporten la seva manera de pensar, sentir i actuar.

NO HI HA CULTURES MILLORS NI PITJORS: cada cultura pot tenir formes de pensar, sentir i actuar en les que determinats grups es puguin sentir discriminats. Però si acceptem que no hi ha una jerarquia entre les cultures estarem postulant el principi ètic que considera que totes les cultures són igualment dignes i mereixedores de respecte. Això significa també que la única forma de comprendre correctament les cultures és interpretar les seves manifestacions d'acord amb els seus criteris culturals. Això no suposa eliminar el judici crític, sinó entendre la complexitat simbòlica de moltes de les pràctiques culturals. En definitiva, les cultures són inacabades i estan sempre en procés de transformació.

LA CULTURA COM UN ICEBERG

A la cultura se la compara adequadament amb un iceberg. Així com un iceberg té una part visible sobre l'aigua i una part més gran i invisible sota l'aigua, la cultura té alguns aspectes que són observables i altres que només es poden sospitar, imaginar o intuir. També, igual que un iceberg, aquesta part de la cultura que és visible (comportament observable) és només una petita part d'un tot molt més gran.

-8-

COMUNICACIÓ INTERCULTURAL

Amb la convivència entre cultures ens trobem diferents dificultats en quant a la comunicació:

- Interpretació i comprensió de "l'altre".
- Entendre l'altre cultura partint de la nostra
- Maneres de discriminar: racisme, masclisme, xenofòbia,...
- Xoc cultural
- Exclusió
- Por a allò desconegut

Per a una eficaç comunicació intercultural és necessari conèixer l'altra cultura, ja que la comunicació interpersonal no és simplement una comunicació verbal, la no verbal té gran importància. No és suficient conèixer un idioma, per a saber interpretar els gestos, és necessari un coneixement lo més ampli possible de l'altra cultura.

La comunicació intercultural implica que les persones han de tenir cert interès per altres cultures, no només a nivell anecdòtic, sinó per veure què en podem aprendre. A més, un ha de ser conscient del punt de vista etnocentrista i dels valors en que es basa la nostra identitat cultural. No és fàcil eliminar els estereotips negatius que cada cultura té de les altres, ja que estan molt arrelats (p.ex.: "gitanada" acció pròpia dels gitanos").

Aquesta actitud imprescindible per voler conèixer millor a l'altra cultura és el que experts han denominat com la competència intercultural.

COMPETÈNCIA INTERCULTURAL

En general la competència intercultural és aquella competència que permet a les persones comunicar-se de manera adequada i successiva en situacions interculturals (Hinz-Rommel, 1994). Es un conjunt de valors i habilitats necessàries per al desenvolupament de l'acció intercultural, entesa aquesta com a forma d'intervenció davant la diversitat existent en un espai social. Atenent a la seva definició clàssica, deguda a Chen i Starosta (1996, 358-359), es concep com la "habilitat per negociar els significats culturals i d'actuar comunicativament eficaç d'acord amb les múltiples identitats dels participants", és a dir, va més enllà de la mera possessió d'habilitats, ja que es tracta d'un procés d'aprofundiment en el coneixement de l'altre, l'adquisició de valors i habilitats per a les relacions interculturals.

És una competència imprescindible per viure la interculturalitat.

Teòricament la competència intercultural es divideix en 2 blocs : la competència intercultural d'acció i la competència intercultural cognitiva (Gaitanides, 2003).

COMPETÈNCIA INTERCULTURAL D'ACCIÓ

A.- Empatia

- Disposició i capacitat (habilitat) per posar-se en el lloc d'individus d'origen cultural i social diferent i de pertinença cultural i social diferent.
- Posar-se en el lloc de víctimes de prejudicis, de marginalitat racista i de discriminació.

B.- Distància de rol

- Capacitat d'autopercepció cultural i social.
- Capacitat de canviar la perspectiva i de relativitzar el punt de vista propi.

C.- Tolerància a l'ambigüitat

- Habilitat d'aguantar la incertesa, la inseguretat, fets i sentiments desconeguts/estranyos, la sensació de "no saber" i la polivalència.
- Curiositat i franquesa front al desconegut.
- Respectar l'opinió de l'altre.
- Capacitat (habilitat) de delimitació i conflicte: ni rebutjar per devaluació, ni adaptar-se totalment a l'altre negant-se a un mateix.

D.- Competència comunicativa

- Capacitat (habilitat) de parlar (comunicar).
- Capacitat (habilitat) de dialogar, estar orientat (interessat) d'entendre/comprendre (acord, aranjament).
- Capacitat (habilitat) de negociar

COMPETÈNCIA INTERCULTURAL COGNITIVA

A.- Coneixements sobre les societats d'origen, les cultures d'origen, les estructures polítiques, la història etc. dels països de procedència dels immigrants.

B.- Coneixements sobre llengües d'origen i experiències a l'estranger.

C.- Coneixements sobre influències històriques, estructures polítiques/socioeconòmics, estàndards culturals i problemes d'identitat col·lectiva.

D.- Coneixements sobre l'estructura i el desenvolupament, les causes i conseqüències de processos de migració.

E.- Coneixements sobre les subcultures en el país d'origen de la població immigrada, o sigui sobre les diferents maneres de reacció psicosocials i sobre les diferents estratègies de superació de problemes d'integració/marginalització (individu/societat).

F.- Coneixements sobre la xarxa de provisió (serveis públics) específic dels immigrants i sobre les barreres que els dificulten l'accés als serveis públics (en l'àmbit social i psicosocial) del país d'immigració.

G.- Coneixements sobre l'estratificació social de la població immigrada.

H.- Coneixements sobre l'estatut jurídic, polític i social dels immigrants.

I.- Coneixements sobre els diferents fenòmens i causes que predisposen als prejudicis i al racisme.

J.- Coneixements sobre premisses teòriques, estratègies i mètodes d'aprenentatge intercultural i treball contra el racisme.

EL PLANTEJAMENT MULTIFACTORIAL

Per a desenvolupar la competència intercultural necessària per a una efectiva comunicació intercultural, no podem caure en culturalismes. Per això cal tenir en compte molts factors presents en el desenvolupament de la personalitat i de l'entorn de l'individu per poder entendre la seva cultura; en altres paraules, fer un anàlisi multifactorial. És un plantejament general sobre el tractament de la diversitat cultural en la pràctica i un instrument d'anàlisi que considerem vàlid per a diferents esquemes d'intervenció i d'acció intercultural. Segons Carlos Gimenez (2002) ,La clau del plantejament radica en la identificació, classificació, anàlisi i maneig adequat de 3 conjunt de factors o variables: personals o idiosincràtics, els situacionals i els culturals.

Factors Personals: son aquells trets, variables o pautes vinculats predominantment a la idiosincràsia, personalitat i individualitat del subjecte; són distintius, propis o peculiars de cada individu.

EXEMPLES DE FACTORS DE PERSONALITAT

1. Autopercepció o idea d'un mateix
2. Pautes de percepció de l'altre i de l'aliè
3. Actituds bàsiques de l'individu
4. Pautes habituals en el comportament
5. Tarannà: agressivitat / conciliació
6. Habilitats socials
7. Sentiments i estructura afectiva i emocionalitat.
8. Axiologia o "escala de valors" de la persona
9. Filosofia particular de la vida

* Nota: Qualsevol factor té dimensions de singularitat personal, context situacional i pauta cultural.

-10-

Factors Situacionals: es refereix al context on es desenvolupen els individus, grups o institucions, entès des del més immediat al més lluny, des de la família i l'entorn urbà fins a l'estructura social, la arena política i el debat ideològic, des del context regional i nacional a l'internacional.

EXEMPLES DE FACTORS SITUACIONALS

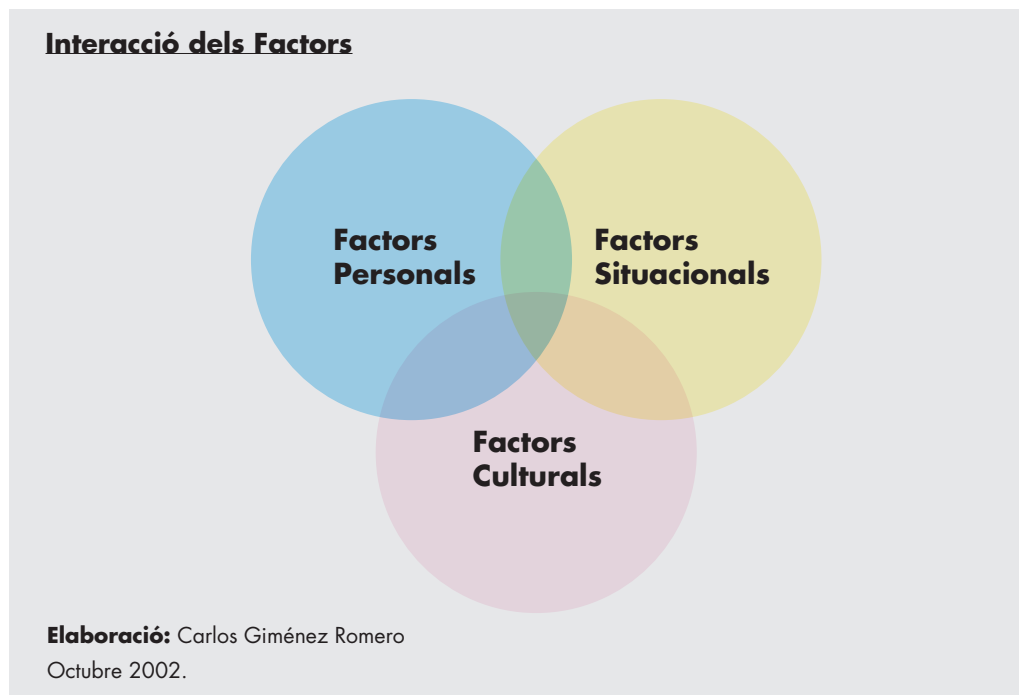
Situació familiar, econòmica, residencial, laboral, de gènere, d'edat, classe social, prestigi social, poder i influència.

Factors Culturals: són aquelles pautes de conducta i maneres de significació de la realitat (normes, valors, creences, etc) que l'individu ha adquirit mitjançant aprenentatge en el seu procés de socialització i que comparteix amb els altres membres del seu grup ètnic, socio-racial o cultural.

EXEMPLES DE FACTORS CULTURALS:

- A. Normes; prohibicions i prescripcions (dieta, comensalitat, vestit, celebracions, etc)
- B. Estructura i jerarquia de valors
 1. Rols i estereotips d'edat
 2. Rols i estereotips de gènere
 3. Sistemes de parentiu, família i herència
 4. Concepcions i pràctiques d'intercanvi, reciprocitat, redistribució, etc
 5. Sistemes de jerarquia, autoritat i prestigi
 6. Llengua i pautes de comunicació verbal i no verbal

7. Creences i pràctiques religioses (espiritualitat)
8. Altres concepcions i creences (espai, tempo, etc)
9. Rituals i cicle festiu
10. Identidad ètnica

La proposta tracta de ser una contribució anticulturalista, en la línia de no exagerar les diferències i de no exacerbar el pes de “lo cultural” mostrant com relacionar-ho i ponderar-ho amb el conjunt de fenòmens i processos de la realitat humana.

-11-

QUÈ PUC FER JO? PROPOSTES

El que hem de tenir més clar és que la llengua és el mitjà per a comunicar-mos, no un motiu de lluita ni un motiu per arrelar-mos en i tancar-mos en la nostra cultura. A partir d'això, podem tenir en compte una sèrie de premisses que ens ajudaran a tenir una **bona comunicació entre les persones i ser una societat intercultural:**

- Parlar en una llengua comú.
- Ser conscients i conèixer la pròpia cultura: la manera d'interpretar, els valors,...
- Tenir interès en conèixer altres cultures, sense percebre-les com una amenaça, obrint la ment cap a noves visions de la realitat. No conèixer (la ignorància) i estar a la defensiva ens pot condicionar a l'hora de comunicar-mos.
- Evitar prejudicis, generalitzacions i comportaments despectius.
- Per afavorir la visió positiva del xoc cultural hem d'evitar generalitzar a partir de lo propi; no ho podem veure sols des de la nostra identitat cultural.
- Tenir respecte per les persones, donar valor a la diferència, ser capaç d'empatitzar són alguns dels ítems imprescindibles per a mantenir relacions equilibrades i afavorir una comunicació intercultural eficaç.
- Evitar actituds que dificulten la comunicació intercultural com: els prejudicis, etiquetar la gent per la seva procedència cultural (estereotips), la discriminació etc.

Referències

Al·lès, G. (2006). *Juegos para la educación intercultural*.

AAVV. (s.d.). *Guía Básica de Educación Intercultural*. Junta de Andalucía.

Benedí, A.M.; Crus, R.; Lacueva, M.P. i Palomo, B. (2001). Taller de interculturalidad.

Chen, G.-M. i Starosta, W.J. (1996) "Intercultural Communication Competence: A Synthesis", en Burelson B.R. i Kunkel A.W. (eds.) *Communication Yearbook 19*. Londres: Sage, pp.353-383.

Fundación Iberoamericana para el Desarrollo (sd). Taller Pensar globalmente. ¿Quién no tiene un familiar que emigró?.

Gaitanides, S. (2003). Interkulturelle Kompetenz. *Sozialmagazin*, 3, 42-48.

Giménez Romero C (2010) El Interculturalismo: Propuesta Conceptual y Aplicaciones. España: Ikuspegi. Observatorio Vasco de Inmigración.

Giménez Romero, C. (2002): "Planteamiento multifactorial para la mediación e intervención en contextos multiculturales. Una propuesta metodológica de superación del culturalismo", págs. 627-644, en *La inmigración en España: contextos y alternativas*. Volumen II. Actas del III Congreso sobre la inmigración en España. Granada. Laboratorio de Estudios Interculturales.

Hinz-Rommel, W. (1994). *Interkulturelle Kompetenz: ein neues Anforderungsprofil für die soziale Arbeit*. Münster: Waxmann.

Malgesisni, G. i Giménez, C. (2000): *Guía de conceptos sobre migraciones, racismo e interculturalidad*. Los libros de la Catarata.

Molano, O. (2006). La identidad cultural, uno de los detonantes del desarrollo territorial.

Rodrigo Alsina, M. (1997). Elementos para una comunicación intercultural. *Afers Internacionals*, 36, 11-21.

Teacher Web (sd). ¿Qué es la Cultura?.

Recursos a la web

Departamento de Empleo y Políticas Sociales. Inmigración y gestión de la diversidad. Gobierno Vasco. Podeu consultar a: <http://www.gizartelan.ejgv.euskadi.net/r45-inmigrac/es/>

Edukanda. Plana web amb material educatiu i recursos bibliogràfics sobre Interculturalitat. http://www.edukanda.es/mediatecaweb/data/zip/1117/page_05.htm

Entre culturas. Plana web amb materials educatius relatius a la Interculturalitat. http://www.entreculturas.org/publicaciones/materiales_educativos

Escuelas profesionales Sagrada Familia (SAFA). *Glosario Intercultural*. <http://www.safavirtual.com/mod/glossary/view.php?id=16783>

Federación de ONG de Desarrollo de la Comunidad de Madrid (FONGDCAM). *Manual digital de Educación Intercultural*. Plana web amb recursos didàctics i teòrics a: http://www.fongdcam.org/manuales/educacionintercultural/datos/index_2.html

Fundación Iberoamericana para el desarrollo. Materials i documents en la temàtica de la Interculturalitat. <http://www.fundacionfide.org>

Dinàmiques

FITXA DINÀMICA 1:

Els moviments migratoris del meu voltant. (Primària, ESO, adults)

OBJECTIUS:

1. Rompre el gel amb el grup.
2. Afavorir el clima de treball sobre la temàtica en concret.
3. Donar una visió àmplia sobre els moviments migratoris i les causes que ho provoquen.

PARTICIPANTS:

Tothom.

DESENVOLUPAMENT:

La dinàmica consisteix en que han d'anar seguint les directrius de la 1a diapositiva del power point. En aquesta diapositiva ens diu que s'ha d'anar seient la gent que ha nascut a qualque lloc en concret del món. Quan s'acaben les directrius ens fa 2 preguntes per a començar un poc de debat: quantes persones han quedat dretes i quantes s'han assegut.

A partir d'aquí, podem fer varies preguntes:

- En funció del nombre de persones que s'hagin assegut o no, podem parlar dels moviments migratoris de forma molt resumida. Idea principal: els moviments migratoris han existit sempre.
- Podem fer una pluja d'idees sobre les causes que duen a una persona o família a canviar de país.
- Poden cercar Mallorca en el mapa i veure la diferència de dimensions.
- Podem parlar de fronteres, enteses com a barreres per entrar o sortir dels països.
- Fixar-se en quins detalls surten en el mapa típic del país.

DURADA:

15 minuts.

MATERIAL:

Cap (el power point per a seguir les instruccions i veure el mapa).

FITXA DINÀMICA 2: PLUJA D'IDEES

Sobre les formes d'expressió de la cultura.

(Primària, ESO, adults)

OBJECTIUS:

1. Definir el terme cultura.
2. Afavorir l'anàlisi sobre quins elements té la cultura i de quina manera l'expressam.

PARTICIPANTS:

Tothom.

DESENVOLUPAMENT:

Per tal de veure si han entès bé la definició de CULTURA, la dinàmica consisteix en que han de fer una pluja d'idees sobre les formes d'expressió de la nostra cultura, quins trets de les cultures coneixem i com les podem diferenciar. Hem de tenir en compte que hi ha elements visibles (menjar, roba, vestimenta,...) i elements invisibles (manera de relacionar-se, tabús, mites.

A partir d'aquí, podem posar exemples de la pròpia cultura o de cultures que coneixem.

Per exemple:

- Visible: els kebabs, els rollitos de primavera, el vel o Hiyab, els instruments musicals, els idiomes i dialectes, com es celebren les noces.
- No visible: els etiops no empren la paraula "no" i per a dir "sí" fan un gest de sorpresa, els mallorquins entenem per "un parell" com a més de 2.

DURADA:

10 minuts.

MATERIAL:

Cap (el power point per a seguir les instruccions).

FITXA DINÀMICA 3:
Video sobre convivència (Pixar – ocells).
(Primària, ESO, adults)

OBJECTIUS:

1. Potenciar la capacitat d'anàlisi crític.
2. afavorir el treball en grup, la presa de decisions, el respecte per altres opinions i la participació.

PARTICIPANTS:

Tothom.

DESENVOLUPAMENT:

- Fer grups de 4-5 persones.
- Veure el vídeo sobre convivència.
- Repartirem els fulls per a valorar, en 10 minuts, el curtmetratge en petit-grup amb les següents preguntes:
 - resumiu en 1 frase el que passa en el vídeo.
 - quines actituds veis en els ocellets? Què fan amb l'ocellot? Com actuen?.
 - quines actituds veis en l'ocellot? Què intenta fer? Com actua?.
 - què proposaríeu per a que l'ocellot pogués conviure amb els ocellets?.
- passat el temps posarem en comú el que s'ha treballat i cada grup aportarà la seva visió.

VALORACIÓ VÍDEO:

Tracta la temàtica de la convivència des de la diferència, les relacions i les conseqüències.

ACTITUD OCELLETS:

Es molesten entre ells, es punxen i provoquen fins que s'ajunten front una causa comú, que és l'ocell diferent. Actuen fent-li el buid, s'allunyen d'ell, es burlen entre ells, el punxen, animen com quan hi ha una brega,... → actitud d'estar per sobre algú altre, es senten poderosos, sols veuen les diferències.

ACTITUD OCELLOT:

Intenta relacionar-se, s'atraca tot i que el deixen de banda, però d'altra banda fa burla als ocellets quan queden plomats → interpreta com un joc els missatges que rep dels ocellets.

PROPOSTES PER A UNA MILLOR CONVIVÈNCIA:

Intentar conèixer com és l'ocellot, deixar-lo participar, no deixar-se guiar pels prejudicis, evitar provocar.

DURADA:

20-25 minuts → 3 minuts de veure el vídeo, 10 minuts de treball en equip, 5 minuts de posada en comú, 5 minuts de valoracions i comentaris.

MATERIAL:

Video convivència (Pixar): http://www.youtube.com/watch?v=qXCNQh_dCq0

FITXA DINÀMICA 3:
Vídeo sobre convivència.

RESPON LES SEGÜENTS PREGUNTES:
Resumiu en una frase en el que passa en el vídeo.

Quines actituds veieu en els ocellets? Què fan amb l'ocellot? Com actuen?

Quines actituds veieu en l'ocellot? Què intenta fer? Com actua?

Què proposaríeu per a que l'ocellot pogués conviure amb els ocellets?

FITXA DINÀMICA 4:
La teranyina.
ESO, adults

OBJECTIUS:

- Visualitzar els elements provinents d'altres països i que hem assumits com a propis.
- Comprendre que les cultures són dinàmiques, canviant al medi i que poden existir intercanvis culturals que enriqueixen a les persones.
- Desmitificar el xoc cultural i la pèrdua de la identitat de la societat d'acollida davant l'arribada de persones immigrants.

PARTICIPANTS:

Tothom.

DESENVOLUPAMENT:

Els / les participants s'asseuran en cercle. La primera persona que inicia el joc llença la troca a un company o companya, sense deixar anar el fil, mentre nomena en veu alta un element importat d'altres cultures, per exemple: les cançons dels Beatles, les hamburgueses, la patata, etc El cabdell va passant de mà en mà fins a arribar a l'últim / a dels participants de manera que es haurà creat una teranyina.

Per desenredar es realitzarà la mateixa operació però al contrari, esmentant elements de la cultura espanyola que s'han exportat a altres països, per exemple l'oli d'oliva o el idioma. En finalitzar reflexionar sobre la importància del contacte cultural per a l'evolució i l'enriquiment de les societats.

Algunes preguntes per a la reflexió:

Quins de tots els elements formulats considereu positius i quins negatius? Per què aparenten tenir més valor els que arriben de països com els EUA?

Pensa en els productes que es consumeixen a tot el món? Per què creus que alguns productes que ens vénen de fora han arribat a ser considerats com a propis de la nostra cultura? Cultura és sinònim de consum? En l'actualitat és possible que les societats visquin sense tenir intercanvis culturals?

DURADA:

25 minuts.

MATERIAL:

Una troca de llana.

FITXA DINÀMICA 5:

Com són... Els estrangers / immigrants / mallorquins. (Primària, ESO, adults)

OBJECTIU:

Explorar les nostres percepcions, analitzant les imatges, idees, atribucions i creences que tenim de les persones pertanyents a altres cultures o grups.

PARTICIPANTS:

Tothom.

DESENVOLUPAMENT:

- Fer grups de 4-5 persones.
- Cada grup ha de triar un / a portaveu.
- Han de elegir d'un grup de nacionalitats / grup culturals que el formador els proporcionarà (marroquins, senegalesos, romanesos, xinesos, argentins, anglesos etc).
- Cada grup ha de debatre i escriure en una cartolina les característiques del grup cultural / nacionalitat que ha triat. Com són? Que sabem d'ells? etc.
- Posada en comú: El / a portaveu de cada grup explicarà / llegirà el que han acordat per descriure la nacionalitat / grup cultural que han triat.

Reflexions:

En la majoria dels casos, gran part de les opinions dels grups sobre les pautes culturals dels "altres" sol ser de coses (explícites) que es veuen quan hi ha altres coses (implícites) que no es veuen però que són igual o més important. El exemple clar és d'Iceberg.

DURADA:

20 minuts.

MATERIAL:

4 - 5 Cartolines i retoladors de diferents colors per a cada grup.

FITXA DINÀMICA 6:
Un món de colors.
(Primària, ESO, adults)

OBJECTIUS:

- Descobrir com afecta la igualtat o la diferència a l'hora d'apropar-nos a altres persones i quins són els nostres criteris per fer-ho.
- Proposar un acostament intercultural.

PARTICIPANTS:

Tothom.

DESENVOLUPAMENT:

Les persones participants es col·loquen en cercle i tanquen els ulls. L'animador / a col·loca uns adhesius de colors diferents als caps o roba dels participants mentre explica: "quan acabi, SENSE PARLAR, heu de formar grups sobre la base de l'adhesiu que porteu al front". Quan els grups estiguin formats separats clarament, es procedeix a l'avaluació.

AVALUACIÓ

Quin ha estat el criteri per formar els grups? Per què? És molt habitual que els grups es formin sobre la base del color ja que aquest sigui el mateix, no hi havia altres possibles criteris: grups arc de Sant Martí, variats, ...? Per què ens acostem a qui més ens sembla? Què varen pensar i sentir aquelles persones que es varen quedar sense grup? Què varen pensar els altres? Es varen donar compte? Trobes algun paral·lelisme amb la vida real: discriminació, etc?

DURADA:

20 minuts.

MATERIAL:

Adhesius de diversos colors: tants com nombre de participants presents, dividits en 4 colors ben diferenciats, excepte 2 o 3 de colors o tons diferents entre si i amb les anteriors.

FITXA DINÀMICA 7:
Les fronteres de la música.
(ESO, adults)

OBJECTIUS:

- Promoure l'educació intercultural
- Prevenir actituds negatives davant la interculturalitat.
- Oferir eines per a abordar positivament les relacions entre cultures

PARTICIPANTS:

Tothom.

DESENVOLUPAMENT:

- Fer grups de 4-5 persones.
- Cada grup ha de triar un/a portaveu.
- Escoltarem una cançó de les 2 que hem seleccionat: “El emigrante” de Celtas Cortos, o “Clandestino” de Manu Chao
- Cada grup ha de debatre i escriure en un full la resposta a les següents preguntes:
 - Què heu sentit escoltant la lletra de la cançó?
 - Què us suggereix?
 - Quina és la vostra opinió sobre el contingut de la cançó?
 - Quins temes planteja o denuncia? Per què?
 - De quins temes parla?
 - Què podem fer nosaltres per afavorir la convivència?
- Posada en comú: El/La portaveu de cada grup ha d'explicar les conclusions a les que han arribat sobre la temàtica de la cançó.

Reflexió:

Amb aquestes cançons podem treballar temes com el fenomen de la migració i les seves causes, la situació dels immigrants en el nostre país o en la nostra comunitat, situació que viuen les persones que han immigrat (a nivell legal, discriminació, relacions amb la comunitat,...), relació entre desigualtat i migració

DURADA:

20 minuts.

MATERIAL:

- Un full per a cada grup
- El pen amb la música, també podem funcionar amb els enllaços:
 - El emigrante: https://www.youtube.com/watch?v=6_593qybDDY
 - Clandestino: <https://www.youtube.com/watch?v=rSEUH4KRfN8>

Celtas Cortos – *El emigrante*

Esta es la vida del emigrante, del vagabundo del sueño errante.
Coge tu vida en tu pañuelo con tu pobreza tira pa'lante.
Si encuentras un destino si encuentras el camino, tendrás que irte a ese lugar
El polvo del camino cubre tu rostro amigo con tu miseria a ese lugar.

Un dios maldijo la vida del emigrante: serás mal visto por la gente en todas partes, serás odiado por racistas maleantes, y la justicia te maltrata sin piedad.
Todos hermanos, todos farsantes, hacen mentiras con las verdades,
buscas trabajo y tienes hambre, pero no hay sitio pal emigrante.

Si encuentras un destino, si encuentras el camino, tendrás que irte a ese lugar
el polvo del camino cubre tu rostro, amigo, con tu miseria a ese lugar.

Un dios maldijo la vida del emigrante: serás mal visto por la gente en todas partes, serás odiado por racistas maleantes, y justicia te maltrata sin piedad.
La tierra de occidente, ya no tiene vergüenza, arrasa nuestra tierra, nos roba la riqueza
¡Qué bien se come de restaurante! ¡Cuánta miseria pal emigrante!

Nuestros hijos se mueren. Estómago vacío. Tú lo ves por la tele después de haber comido.
¡Qué bien se come de restaurante! ¡Cuánta miseria pal emigrante!

Somos distintos, somos iguales. Pero en la calle nadie lo sabe.
Pan para todos. Tenemos hambre. Pero los ricos no lo comparten.
Somos distintos, somos iguales.

Manu chao - Clandestino

Solo voy con mi pena...
Sola va mi condena... Correr es mi destino
Para burlar la ley...

Perdido en el corazón de la grande Babilón...
Me dicen el clandestino por no llevar papel...
Pa' una ciudad del Norte yo me fui a trabajar
Mi vida la deje entre Ceuta y Gibraltar

Soy una raya en el mar fantasma de la ciudad
Mi vida va prohibida dice la autoridad...
Solo voy con mi pena sola va mi condena...
Correr es mi destino por no llevar papel
Perdido en el corazón de la grande Babilón...
Me dicen el clandestino yo soy el quebraley

¡Mano Negra! ¡Clandestina! Peruano ¡Clandestino!
Africano ¡clandestino! Mariguana ¡ilegal!

Solo voy con mi pena...
Sola va mi condena... Correr es mi destino
Para burlar la ley...
Perdido en el corazón de la grande Babilón...
Me dicen el clandestino por no llevar papel...

Argelino ¡clandestino! Nigeriano ¡clandestino!
Boliviano ¡clandestino! Mano Negra ¡ilegal!

-21-

RESPON LES SEGÜENTS PREGUNTES:

- **Què heu sentit escoltant la lletra de la cançó?**

- **Què us suggereix?**

- **Quina és la vostra opinió sobre el contingut de la cançó?**

- **Quins temes planteja o denuncia? Per què?**

- **De quins temes parla?**

- **Què podem fer nosaltres per afavorir la convivència?**